

doc. JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.
Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Zdravotně sociální fakulta

Odpovědnost právnických osob za trestné činy vs. za přestupky

Úvod

Smyslem tohoto příspěvku je komparovat právní úpravy odpovědnosti právnických osob za trestné činy a odpovědnosti těchto osob za přestupky. Nová právní úprava trestní odpovědnosti právnických osob za trestné činy se začala realizovat 1. ledna 2012 a odpovědnost právnických osob za přestupky od 1. července 2017. Trestně právní úprava se v některých aspektech mohla stát a také stala inspirací pro řešení odpovědnosti právnických osob za přestupky. Poukázat na to, v čem se tyto regulace liší, co je pro ně charakteristické a v čem jsou si podobné, případně zda existují nějaké nedostatky právní úpravy, je smyslem tohoto příspěvku.

Jak uvádí důvodová zpráva¹ k zákonu č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim ve znění pozdějších předpisů (dále jen ZTOPO): „Na mezinárodním fóru se v posledních letech výrazně prosazuje tendence postihovat deliktní jednání právnických osob efektivními sankcemi, a to zejména z toho důvodu, že dosavadní právní nástroje sloužící k ochraně společnosti před závadným a protiprávním jednáním právnických osob nejsou účinné a neplní dostatečně ani represivní, ani preventivní poslání.“ I z těchto důvodů byl přijat ZTOPO, který nabyl účinnosti 1. ledna 2012.

S účinností od 1. července 2017 nabyl účinnosti zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZOP“), a to z důvodu stručně shrnutých v důvodové zprávě.² Stávající právní úprava základů odpovědnosti za přestupek a řízení o přestupcích obsažená v zákoně č. 200/1990 Sb. je zastaralá, řízení o přestupcích není upraveno dostatečně. Ani právní úprava správně-právní odpovědnosti právnických osob není dostatečná, a to jak z hmotněprávního, tak z procesně-právního hlediska. Zákon č. 200/1990 Sb. taktéž nereflektuje vývoj právní úpravy v navazujících nebo souvisejících právních předpisech (a to především v zákoně o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim a trestním zákoníku) a zejména se nevztahuje na správně-právní odpovědnost právnických osob. Reakcí na výše popsané problémy by měl být nový právní předpis, jenž by zajistil jednotnou a komplexní právní úpravu základů správně-právní odpovědnosti fyzických, právnických a podnikajících fyzických osob doplňující jejich trestní odpovědnost spolu s právní úpravou specifického řízení k uplatnění správně-právní odpovědnosti.

---

¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.

² Důvodová zpráva k zákonu č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich.

Nová úprava odpovědnosti právnických osob za přestupky se do jisté míry inspirovala logikou trestněprávní odpovědnosti právnické osoby. Je založena na fikční teorii právnické osoby, která sama nejedná, ale k jejíž tíži mohou jít (přestupkovou odpovědnost mohou zakládat) fyzické osoby, které za ni nebo v její prospěch jednají. Zákon tedy v duchu trestněprávní odpovědnosti právnických osob konstruuje přičitatelnost jednání určitých fyzických osob osobě právnické.¹

Odpovědnost právnických osob za trestné činy

U odpovědnosti právnických osob za trestný čin je nutno vycházet z pojmu trestného činu, tak jako u odpovědnosti fyzických osob, ale s jistými odchylkami (přičitatelnost za jednání fyzické osoby právnické osobě a přičitatelnost zavinění fyzické osoby právnické osobě – blíže viz níže.) Dle § 13 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník ve znění pozdějších předpisů (dále jen „TZ“) je trestným činem protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně, což je vyjádřeno jako formální znaky. Jeho materiální korektiv je uveden v § 12 odst. 2 TZ, kde je stanoveno, že trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené lze uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu.

Pokud jde o „znaky uvedené v takovém zákoně“ rozumíme jimi objekt, objektivní stránku, subjekt a subjektivní stránku. Subjektivní stránka zahrnuje znak zavinění, ale i fakultativní znaky – pohnutku a cíl. Nás bude zajímat především ono zavinění. Zavinění, jak se uvádí snad ve všech učebnicích trestního práva, je vnitřní psychický vztah pachatele k určitým skutečnostem zakládajícím trestný čin, přičemž je vybudováno na složce vědění a na složce vůle, tedy může být spjato pouze s fyzickou osobou,² nebo také můžeme vyjádřit tak, že je to psychický stav pachatele trestného činu k porušení nebo ohrožení zájmu chráněného trestním zákonem vyvolanému způsobem uvedeným v TZ.³ Jak se tedy zákonodárce vypořádal se „zaviněním“ u právnické osoby, když tato žádnou složku vědění ani vůle mít nemůže. O této problematice bylo napsáno již mnoho článků.⁴ Jak se tedy naši zákonodárci s tímto „oříškem“ vypořádali, se dá shrnout následovně.

Pro naplnění subjektivní stránky trestného činu, je třeba určitá forma zavinění avšak právnická osoba sama o sobě takový vnitřní vztah k trestnému činu, resp. k trestnému následku není schopna vytvořit. Proto se podle ZTOPO naplnění subjektivního znaku dokazuje nepřímo, prostřednictvím zavinění fyzických osob, které za právnickou osobu jednají. Podle Šámala⁵ se jedná o tzv. zvláštní subjektivní odpovědnosti u právnické osoby. Odvození zavinění právnických osob od zavinění

¹ KÜHN, Zdeněk. Nový přestupkový zákon, odpovědnost právnických osob a problematika dvojího trestání téhož deliktu. *Právní rozhledy*, 3/2018, s. 77

² JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. 2. vydání*. Praha: Leges, 2010, s. 208.

³ SOLNAŘ, Vladimír; FENYK, Jaroslav, CÍSAŘOVÁ, Dagmar. *Základy trestní odpovědnosti podstatně přepracované a doplněné vydání*. 2003, Praha: LexisNexis, s. 269.

⁴ Např. ŠÁMAL, Pavel. Ještě k zavinění právnické osoby podle zákona o trestní odpovědnosti právnických osob. *Právní rozhledy* 5/2017, s. 169 nebo Brim, L. Přičitatelnost přestupků právnickým osobám (se zřetelem k právu trestnímu). *Soudní rozhledy*. 2018, č. 11-12, s. 353.

⁵ ŠÁMAL, Pavel. Ještě k zavinění právnické osoby podle zákona o trestní odpovědnosti právnických osob. *Právní rozhledy*. 2017, č. 5, s. 169.

fyzických osob se nazývá tzv. přičitatelnost. Ustanovení § 8 ZTOPO zcela zjevně vychází z materiálních důvodů odpovědnosti právnické osoby za spáchané trestné činy, které jsou tvořeny dvěma typy přičitatelnosti (uvedenými v § 8 odst. 2 písm. a), b) ZTOPO, a podmíněny objektivním následkem a určitým projevem právnické osoby navenek. Tedy toto je považováno za zvláštní subjektivní odpovědnost u právnické osoby, která navazuje na zavinění fyzické osoby uvedené v § 8 odst. 1 TOPO, ale je v principu odlišná od pojmu viny (zavinění) u fyzické osoby. To vyplývá z toho, že právnické osoby, jak již bylo opakovaně uvedeno, jsou umělé organizační útvary, za které jedná osoby fyzické. Proto, jak uvádí dále Šámal¹ je správné, pokud je přičitatelnost ve smyslu § 8 odst. 1, 2 ZTOPO považována za vymezení zvláštní subjektivní odpovědnosti právnické osoby navazující na zavinění osoby fyzické, která je však v principu odlišná od klasického pojetí zavinění.

Podle Fenyka² se u zaměstnance připouští, že v případě oslabené složky volní je třeba zavinění dovozovat kumulativně z jednání zaměstnance a osoby, pod jejímž vlivem zaměstnanec jednal, protože subjektivní stránky sekundárních a terciálních subjektů se zde kumulují.

V podstatě většina autorů, kteří se problematikou dovození trestní odpovědnosti právnických osob zabývají, vycházejí z toho, že je třeba určitá forma zavinění právnické osoby. Právnická osoba však takový vnitřní vztah sama o sobě k trestnému činu, resp. k trestnému následku není schopna vytvořit, a proto se podle zákona o trestní odpovědnosti právnických osob naplnění subjektivního znaku dokazuje nepřímo, prostřednictvím zavinění fyzických osob, které za právnickou osobu jedná.

Odpovědnost právnické osoby za přestupky

Pokud jde o odpovědnost právnických osob za přestupky, tak zde je situace zcela jiná. Vycházejí z pojmu přestupku, je za tento dle § 5 ZOP považován společensky škodlivý protiprávní čin, který je v zákoně za přestupek výslovně označen a který vykazuje znaky stanovené zákonem, nejde-li o trestný čin. Pokud jde o pojmové znaky, tak stejně jako u trestných činů se jedná o protiprávní čin, navíc je zde uvedeno, že musí být v zákoně výslovně označen za přestupek a poté musí být splněny znaky uvedené v příslušném zákoně. Tyto znaky jsou objekt, objektivní stránky, subjekt, ale pokud jde o subjektivní stránku, tak tato připadá v úvahu pouze u přestupků, které může spáchat pouze fyzická osoba. To vyplývá z ustanovení § 13 odst. 1 ZOP, ze kterého je fyzická osoba pachatelem, jestliže svým zaviněným jednáním naplnila znaky přestupku nebo jeho pokusu, je-li trestný. V § 15 odst. 1 ZOP je doplněno, že k odpovědnosti fyzické osoby za přestupek se vyžaduje zavinění. Postačí zavinění z nedbalosti, nestanoví-li zákon výslovně, že je třeba úmyslného zavinění.

U přestupků oproti trestným činům totiž rozeznáváme přestupky, které mohou být spáchány pouze fyzickými osobami, nebo pouze právnickými osobami (podnikajícími fyzickými osobami) nebo jak fyzickými, tak právnickými osobami (podnikajícími fyzickými osobami). Ovšem pouze u fyzických osob se vyžaduje zavinění, u právnických osob (podnikajících fyzických osob) se toto nepožaduje, jedná se tedy

¹ ŠÁMAL, Pavel. Ještě k zavinění právnické osoby podle zákona o trestní odpovědnosti právnických osob. *Právní rozhledy*. 2017, č. 5, s. 169.

² FENYK, Jaroslav a Ladislav SMEJKAL. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2012, s. 28.

o objektivní odpovědnost. V tomto případě, oproti odpovědnosti právnických osob za trestné činy, se nemusí zavinění právnické osoby odvozovat od zavinění fyzické osoby, která porušila právní povinnost uloženou právnické osobě, a to při činnosti právnické osoby, v přímé souvislosti s činností právnické osoby nebo ku prospěchu právnické osoby nebo v jejím zájmu. Můžeme shrnout, že na rozdíl od odpovědnosti fyzické osoby za přestupek, jako odpovědnosti za zaviněné protiprávní jednání individuální konkrétní fyzické osoby, nelze právnické osobě, která odpovídá za přestupek, přičítat zavinění v tom smyslu, v jakém se hovoří o zavinění fyzické osoby, protože právnická osoba nemá vlastní (původní) poznání a vůli, a bez vůle též není viny. Zavinění není obligatorním znakem skutkové podstaty přestupku právnické osoby.

Trestné činy – osoby jednající za právnické osoby

Jak již bylo výše zmíněno, aby se u právnické osoby dovodilo její zavinění, tak se odvozuje od určitých osob. Tuto problematiku upravuje ustanovení § 8 odst. 1 ZTOPO, když uvádí, že trestným činem spáchaným právnickou osobou je protiprávní čin spáchaný v jejím zájmu nebo v rámci její činnosti, jednal-li tak

- a) statutární orgán nebo člen statutárního orgánu, anebo jiná osoba ve vedoucím postavení v rámci právnické osoby, která je oprávněna jménem nebo za právnickou osobu jednat,
- b) osoba ve vedoucím postavení v rámci právnické osoby, která u této právnické osoby vykonává řídicí nebo kontrolní činnost, i když není osobou uvedenou v písmenu a),
- c) ten, kdo vykonává rozhodující vliv na řízení této právnické osoby, jestliže jeho jednání bylo alespoň jednou z podmínek vzniku následku zakládajícího trestní odpovědnost právnické osoby, nebo
- d) zaměstnanec nebo osoba v obdobném postavení (dále jen „zaměstnanec“) při plnění pracovních úkolů, i když není osobou uvedenou v písmenech a) až c), jestliže jí ho lze přičítat podle odstavce 2.

Ustanovení § 8 odst. 1 ZTOPO nám tak vyjadřuje tzv. formální podmínku trestní odpovědnosti, neboť definuje podstatu protiprávního jednání právnické osoby.

Přestupky – osoby jednající za právnické osoby

V § 20 odst. 2 ZOP jsou explicitně uvedeny osoby, jejichž jednání je přičitatelné právnické osobě a za tyto osoby se za účelem posuzování odpovědnosti právnické osoby za přestupek považuje

- a) statutární orgán nebo člen statutárního orgánu,
- b) jiný orgán právnické osoby nebo jeho člen,
- c) zaměstnanec nebo osoba v obdobném postavení při plnění úkolů vyplývajících z tohoto postavení,
- d) fyzická osoba, která plní úkoly právnické osoby,
- e) fyzická osoba, kterou právnická osoba používá při své činnosti, nebo
- f) fyzická osoba, která za právnickou osobu jednala, jestliže právnická osoba výsledku takového jednání využila.

ZOP zavádí explicitní vymezení okruhu subjektů, jejichž činy mohou založit správně-právní odpovědnost právnické osoby. Je přitom zřejmé, že ve srovnání s úpravou v ZTOPO jde převážně o pojetí širší, neboť jednak pokrývá členy všech orgánů právnické osoby (nikoli jen osoby ve vedoucím postavení oprávněné za právnickou osobu jednat či vykonávající řídicí nebo kontrolní činnost), jednak zahrnuje zaměstnance a osoby v obdobném postavení při plnění úkolů vyplývajících z tohoto postavení, resp. jiné fyzické osoby plnící úkoly právnické osoby, právnickou osobou používané, potažmo za právnickou osobu jednající, aniž by v těchto případech bylo vyžadováno kumulativní uplatnění podmínky známé z § 8 odst. 2 ZTOPO. Právnické osobě je tak z hlediska správního trestání jednání jejich zaměstnanců a jiných osob v podobném postavení přičitatelné, aniž by bylo třeba zkoumat, zda se dotčeného činu dopustili na základě rozhodnutí, schválení nebo pokynu orgánů právnické osoby, případně v důsledku zanedbání potřebných opatření (zejména náležité kontroly) z jejich strany. Podle Brima¹ tento rozdíl je však odůvodnitelný postavením trestního práva jako nástroje subsidiárně působící ochrany právních vztahů před nejzávažnějšími zásahy do právem chráněných hodnot, a naopak rolí správně-právní odpovědnosti, jež musí pokrývat a účinně sankcionovat mnohem širší rozsah (zpravidla méně závažných) protiprávních činů, pročez je obhajitelné, aby byly rovněž podmínky přičítání jednání fyzických osob osobám právnickým v kontextu správního trestání nastaveny volněji.

Podle Grygara² uvedený výčet osob je nutno z povahy věci chápat jako taxativní. Právnické osobě se tak pro účely správně-právní odpovědnosti za přešůpek nebude přičítat např. jednání cizí osoby jednající v její provozovně jejím jménem bez patřičného oprávnění (typicky „falešný vrchní“). Výčet fyzických osob, jejichž jednání se osobě právnické přičítá, vychází zčásti z občanského zákoníku, zčásti ze zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a zčásti z praxe posuzování správně-právní odpovědnosti právnických osob tuzemskými soudy.

Trestné činy – přičitatelnost

Podle § 8 odst. 2 ZTOPO týkajícího se přičitatelnosti, lze právnické osobě přičítat spáchání trestného činu uvedeného v § 7, jestliže byl spáchán osobami uvedenými v odstavci 1 téhož paragrafu, konkrétně

- a) jednáním orgánů právnické osoby nebo osob uvedených v odstavci 1 písm. a) až c), nebo
- b) zaměstnancem uvedeným v odstavci 1 písm. d) na podkladě rozhodnutí, schválení nebo pokynu orgánů právnické osoby nebo osob uvedených v odstavci 1 písm. a) až c) anebo proto, že orgány právnické osoby nebo osoby uvedené v odstavci 1 písm. a) až c) neprovedly taková opatření, která měly provést podle jiného právního předpisu nebo která po nich lze spravedlivě požadovat, zejména pokud neprovedly povinnou nebo potřebnou kontrolu nad činností zaměstnanců nebo jiných osob, jimž jsou nadřizeny, anebo neučinily nezbytná opatření k zamezení nebo odvrácení následků spáchaného trestného činu.

¹ BRIM, Luboš. Přičitatelnost přešůpků právnickým osobám (se zřetelem k právu trestnímu). *Soudní rozhledy*. 2018, č. 11-12, s. 353.

² GRYGAR, Tomáš. Problematické otázky odpovědnosti právnických osob za přešůpky v nové právní úpravě. *Právní rozhledy*. 2017, č. 12, s. 426.

Ustanovení § 8 odst. 2 ZTOPO nám vyjadřuje tzv. materiální podmínku požadavku přičitatelnosti trestného činu právnické osobě.

Otázka zavinění právnické osoby byla vyřešena prostřednictvím konstrukce přičitatelnosti. Její podstata spočívá v tom, že právnické osobě se přičítá protiprávní čin, který byl spáchán v jejím zájmu, případně v rámci její činnosti některou z osob uvedených v § 8 odst. 1 písm. a) až d) ZTOPO, a to v případě osob uvedených v § 8 odst. 1 písm. a) až c) ZTOPO bez dalšího. V případě zaměstnance právnické osoby nebo osoby v obdobném postavení za podmínek uvedených v § 8 odst. 2 písm. b) ZTOPO, je současně přihlíženo k tomu, že i řízení a vnitřní kontrolní činnost je třeba považovat za součást činnosti, v níž může být shledána odpovědnost právnické osoby za trestný čin. V té souvislosti je však třeba si uvědomit, že vnitřní kontrolu nelze omezovat pouze na opatření, ke kterým jsou kontrolní a jiné zejména řídicí orgány povinny ze zákona. Ve shodě se zásadami platnými pro trestní postih fyzických osob je nutné ji vztáhnout i na taková kontrolní opatření a další opatření, jejichž provedení lze po nich v souladu s obecnými principy výkonu řízení právnické osoby či kontroly spravedlivě požadovat.

Čep¹ k tomuto uvádí, že zvláště v případě druhého z kritérií uvedených v § 8 odst. 2 písm. b) ZTOPO lze shledat dílčí inspiraci zahraniční právní úpravou, když právnická osoba zde fakticky odpovídá za to, že zanedbala, potažmo otevřeně rezignovala na vytváření takového prostředí, které by vedlo k předcházení páchaní trestné činnosti. Jedná se tak o dílčí období zohlednění existence kultury benevolence vůči trestné činnosti, v níž lze identifikovat zavinění na straně právnické osoby v jeho ryzí podobě, tak jak je prezentováno doktrínou odpovědnosti organizace.

Osoby shora uvedené mohou spáchat protiprávní čin samostatně, nebo jej mohou spáchat společně nebo ve vzájemné návaznosti, a to současně nebo postupně. V praxi to bude přicházet v úvahu zejména v případě, v němž každá z uvedených osob vykoná určité jednání a tato jednání, ať už současně nebo postupně provedená, až ve svém souhrnu vytvoří trestněprávně relevantní skutek, který naplní znaky protiprávního činu spáchaného buď v zájmu právnické osoby anebo v rámci její činnosti (např. několik členů statutárního orgánu-představenstva akciové společnosti uloží svým rozhodnutím uzavřít určitou smlouvu nebo provést určitou operaci, kterou pak realizuje určený ředitel a několik zaměstnanců společnosti).²

Složitější může být řešení otázky, jakou formou zavinění jednal kolektivní orgán /dle § 152 občanského zákoníku si právnická osoba tvoří orgány o jednom členu (individuální) nebo o více členech (kolektivní), nejčastěji zde půjde o statutární kolektivní orgán/. Půjde-li o statutární orgán, jehož jednání zakládá jednání právnické osoby, může být obtížné určit přesnou formu zavinění „kolektivu“, který hlasoval ve prospěch zločinného záměru, zvláště v případě, kdy je hlasování zachyceno jen

---

¹ ČEP, David. Nad zaviněním jako základem trestného činu právnické osoby (tj. k přičitatelnosti a otázkám souvisejícím). *Právní rozhledy*. 2016, č. 15-16, s. 531.

² ŠÁMAL, Pavel. Ještě k zavinění právnické osoby podle zákona o trestní odpovědnosti právnických osob. *Právní rozhledy*. 2017, č. 5, s. 169.

schematicky, nikoli individuálně.¹ Jak k tomu uvádí J. Fenyk,² jestliže u fyzické osoby lze na zavinění často usuzovat ze způsobu provedení nebo z následku, odborně náročná rozhodnutí kolektivu bude třeba vyhodnotit podobně a na výsledek bude třeba usuzovat také z počtu hlasů individuálně neurčených spolupachatelů ve prospěch trestného záměru. Pokud půjde o jednání jednotlivce, bude se při dokazování postupovat stejně jako u kterékoli jiné fyzické osoby.

Šámal³ shrnuje, že podle § 8 odst. 2 ZTOPO lze právnické osobě přičítat spáchání trestného činu uvedeného v § 7 ZTOPO, jestliže byl trestný čin spáchán:

- a) jednáním orgánů nebo osob uvedených v odst. 1 § 8 písm. a) až c) ZTOPO, a to ve všech případech jejich jednání podle § 8 odst. 1 (ovšem včetně návětí tohoto odstavce, a proto za podmínky, že toto jednání bylo provedeno v jejím zájmu nebo v rámci její činnosti), nebo
- b) jednáním zaměstnance uvedeného v § 8 odst. 1 písm. d) ZTOPO, které je však navíc omezeno korektivem, že k němu došlo na podkladě rozhodnutí, schválení nebo pokynu orgánů právnické osoby nebo osob uvedených v § 8 odst. 1 písm. a) až c) ZTOPO anebo proto, že orgány právnické osoby nebo osoby uvedené v § 8 odst. 1 písm. a) až c) ZTOPO neprovedly taková opatření, která měly provést podle jiného právního předpisu nebo která po nich lze spravedlivě požadovat, zejména neprovedly povinnou nebo potřebnou kontrolu nad činností zaměstnanců nebo jiných osob, jimž jsou nadřizeny, anebo neučinily nezbytná opatření k zamezení nebo odvrácení následků spáchaného trestného činu.

Přestupky – přičitatelnost

Pokud jde o přičitatelnost jednání fyzických osob právnickým osobám odpovědných za přestupek, tak toto je řešeno § 20 odst. 1 ZOP, kde je mimo jiné stanoveno, že jde o fyzickou osobu, která porušila právní povinnost uloženou právnické osobě, a to při činnosti právnické osoby, v přímé souvislosti s činností právnické osoby nebo ku prospěchu právnické osoby nebo v jejím zájmu; za porušení právní povinnosti uložené právnické osobě se považuje též porušení právní povinnosti uložené organizační složce nebo jinému útvaru, který je součástí právnické osoby.

Důvodová zpráva⁴ k § 20 ZOP uvádí, že odpovědnost za přestupek právnické osoby nebude založena na principu tzv. přičitatelnosti. Ovšem zde se nejedná o přičitatelnost ve smyslu zavinění, ale přičitatelnost ve smyslu jednání fyzické osoby ve vztahu k právnické osobě. Můžeme říci, že „přičitatelnost“ má dva významy. Zaprvé jde o přičitatelnost za jednání fyzické osoby právnické osobě, a to v případě dovozování odpovědnosti právnické osoby za přestupek a ve druhém případě vystupuje tento pojem navíc v tom smyslu, že jde o přičitatelnost zavinění fyzické osoby právnické osobě, ale pouze v případech dovozování odpovědnosti právnické

¹ ŠÁMAL, Pavel. Ještě k zavinění právnické osoby podle zákona o trestní odpovědnosti právnických osob. *Právní rozhledy*. 2017, č. 5, s. 169.

² FENYK, Jaroslav a Ladislav SMEJKAL. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2012, s. 31.

³ ŠÁMAL, Pavel. Ještě k zavinění právnické osoby podle zákona o trestní odpovědnosti právnických osob. *Právní rozhledy*. 2017, č. 5, s. 169.

⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich.

osoby za trestný čin. Tedy u trestných činů se použije přičitatelnosti v obojím pojetí, čili jak ve vztahu k jednání, tak ve vztahu k zavinění.

Grygar¹ k tomu uvádí, že nový trestupkový zákon ve skutečnosti stojí na přičitatelnosti (byť i nezaviněného) jednání určité, v zákoně generickým způsobem taxativně vymezené fyzické osoby osobě právnické. Zavinění fyzické osoby není pro založení odpovědnosti právnické osoby třeba. V tomto slova smyslu se skutečně jedná o neodvozenou (originární) odpovědnost právnické osoby.

Nezjištění osoby jednající za právnickou osobu

Další styčné body nacházíme, pokud jde o nutnost zjištění či nezjištění konkrétní fyzické osoby, která jednala za právnickou osobu a možnost vyvozování odpovědnosti právnické osoby za trestný čin vs. přestupek.

Podle § 8 odst. 3 ZTOPO trestní odpovědnosti právnické osoby nebrání, nepodaří-li se zjistit, která konkrétní fyzická osoba jednala za právnickou osobu.

Podle § 20 odst. 6 ZOP odpovědnost právnické osoby za přestupek není podmíněna zjištěním konkrétní fyzické osoby, která se považuje za osobu, jejíž jednání je přičitatelné právnické osobě. Správní orgán není povinen zjišťovat konkrétní fyzickou osobu, která se za účelem posuzování odpovědnosti právnické osoby za přestupek považuje za osobu, jejíž jednání je přičitatelné právnické osobě, zejména tehdy, je-li ze zjištěných skutečností zřejmé, že k jednání zakládajícímu odpovědnost právnické osoby za přestupek došlo při činnosti právnické osoby.

Porovnáme-li shora uvedená ustanovení, zjistíme, že kromě toho, že trestupková problematika je více precizována, tak je ale „mírnější“. Toto lze dovodit z ustanovení věty druhé, tedy, „že správní orgán není povinen zjišťovat konkrétní fyzickou osobu...“ Zde zákonodárce rezignuje na nutnost postihnout všechny přestupky, tedy i přestupky fyzických osob jednajících za právnické osoby, čímž jaksí oslabuje zásadu legality. Nezjištěná fyzická osoba, jejíž jednání je přičitatelné právnické osobě, by mohla sama o sobě spáchat tímto jednáním přestupek, neboť ZOP výslovně stanoví, že odpovědností právnické osoby za přestupek není dotčena odpovědnost za přestupek fyzických osob, které se za účelem posuzování odpovědnosti právnické osoby za přestupek považují za osoby, jejíž jednání je přičitatelné právnické osobě, a odpovědností za přestupek těchto fyzických osob není dotčena odpovědnost právnické osoby za přestupek. Odpovědnost právnické osoby za přestupek tak nebude vylučovat, aby byla za přestupek odpovědná také fyzická osoba, jejíž jednání je právnické osobě přičitatelné, půjde-li o totéž protiprávní jednání, i když zde se bude jednat o zavinění. Jednalo by se o souběžný samostatný a nezávislý odpovědnostní vztah odpovědnosti právnické osoby za přestupek k odpovědnosti fyzické osoby za přestupek.²

V trestněprávní úpravě se takováto možnost rezignace na zjištění pachatele fyzické osoby orgánům činným v trestním řízení neumožňuje. Vychází se zde pravděpodobně ze skutečnosti, že trestné činy mají vyšší míru škodlivosti a není

¹ GRYGAR, Tomáš. Problematické otázky odpovědnosti právnických osob za přestupky v nové právní úpravě. *Právní rozhledy*. 2017, č. 12, s. 426.

² KUČEROVÁ, Helena a Eva HORZINKOVÁ. *Zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich. Zákon o některých přestupcích*. 1. vydání. Praha: Leges, 2017, s. 157-175.

možné „nečinností“ rezignovat na zjištění pachatele. V trestním právu zásady oficiality a legality mají jistě rigoróznější povahu. Tato skutečnost vyplývá z mnoha ustanovení trestního řádu, např. § 2 odst. 3, kdy státní zástupce je povinen stíhat všechny trestné činy, o nichž se dozví, pokud zákon nebo vyhlášená mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána, nestanoví jinak nebo odst. 4, dle kterého jestliže tento zákon nestanoví něco jiného, postupují orgány činné v trestním řízení z úřední povinnosti. Tyto zásady se dále prolínají celým trestním řádem, např. podle ustanovení § 158 odst. 1 je policejní orgán povinen na základě vlastních poznatků, trestních oznámení i podnětů jiných osob a orgánů, na jejichž podkladě lze učinit závěr o podezření ze spáchání trestného činu, učinit všechna potřebná šetření a opatření k odhalení skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, a směřující ke zjištění jeho pachatele.

Domnívám se, že u přestupku měla být slova „*nejsou povinny zjistit fyzickou osobu*“ koncipována přísněji, např. slovem „*nelze-li z objektivních důvodů zjistit fyzickou osobu*“, tedy blíže úpravě trestněprávní. Jisté řešení nabízí Brim,¹ když uvádí, že je nutné § 20 odst. 6 ZOP vykládat výhradně jako nástroj připouštějící postižení právnické osoby tam, kde přes veškerou snahu důkazní nouze neumožňuje určit konkrétní fyzickou osobu, která fakticky realizovala protiprávní čin (ačkoli je zřejmé, že se jej dopustila některá z okruhu osob, jejichž jednání je právnické osobě přičitatelné). Právě v tom, a nikoli v omezení povinnosti správních orgánů vést šetření ohledně souběžného spáchání přestupku fyzickou osobou, je třeba spatřovat smysl § 20 odst. 6 ZOP. Dle mého názoru se však toto řešení jeví značně naivní, neboť pokud nemá „úředník“ svoji činnost stanovenou jako povinnost, tak si nedělejme iluze, že by překypoval aktivitou.

Zproštění odpovědnosti právnické osoby

Zproštění odpovědnosti právnických osob za trestný čin stanoví § 8 odst. 5 ZTOPO. Zde se uvádí, že právnická osoba se trestní odpovědnosti podle odstavců 1 až 4 zprostí, pokud vynaložila veškeré úsilí, které na ní bylo možno spravedlivě požadovat, aby spáchání protiprávního činu osobami uvedenými v odstavci 1 zabránila. Jedná se o případ tzv. exkulpace.

V této souvislosti Čep² upozorňuje na to, že obecné exkulpační kritérium § 8 ZTOPO je přitom (nehledíc na otázku jeho poměru k odst. 2 písm. b) ZTOPO) formulováno tak vágně, že od jednoho hraničního závěru – presumpce viny § 8 s ohledem na nemožnost exkulpace v případě osob uvedených v odst. 1 písm. a) až c) favorizaci mlhavě nastavených podmínek ZTOPO – je fakticky přecházeno k druhému, totiž zániku trestní odpovědnosti právnické osoby, jejímž důsledkem může být i snaha právnických osob (proti nimž se trestní řízení povede) bagatelizovat své vnitřní poměry na takovou úroveň, která bude odůvodňovat minimální úsilí k předcházení trestné činnosti.

Pro přestupky právnických osob jsou liberační důvody uvedeny v § 21 ZOP, kde se v odstavci 1 uvádí, že právnická osoba za přestupek neodpovídá, jestliže prokáže,

¹ BRIM, Luboš. Přičitatelnost přestupků právnickým osobám (se zřetelem k právu trestnímu). *Soudní rozhledy*. 2018, č. 11-12, s. 353.

² ČEP, David. Nad zaviněním jako základem trestného činu právnické osoby (tj. k přičitatelnosti a otázkám souvisejícím). *Právní rozhledy*. 2016, č. 15-16, s. 531.

že vynaložila veškeré úsilí, které bylo možno požadovat, aby přestupku zabránila. Dále ve druhém odstavci je uvedeno, že právnická osoba se nemůže odpovědnosti za přestupek zprostit, jestliže z její strany nebyla vykonávána povinná nebo potřebná kontrola nad fyzickou osobou, která se za účelem posuzování odpovědnosti právnické osoby za přestupek považuje za osobu, jejíž jednání je přičitatelné právnické osobě, nebo nebyla učiněna nezbytná opatření k zamezení nebo odvrácení přestupku.

Podle Brima¹ zakotvení liberačního důvodu, ohledně něhož ponese důkazní břemeno obviněná právnická osoba, by mohlo vykazovat jistou tenzi s dosud obecně platnou zásadou, podle níž je prokázání jednání naplňujícího znaky skutkové podstaty přestupku na správním orgánu, přičemž obviněný z přestupku naopak nemusí nijak dokazovat, že se jednání nedopustil, jak zdůraznil ÚS v plenárním nálezu z 18. 7. 2017, sp. zn. Pl. ÚS 2/17, bodě 63. Tamtéž pak ÚS s poukazem na rozsudek ESLP z 20. 3. 2001, č. 33501/96, Telfner proti Rakousku, bod 15, rovněž dodal, že by jakýkoli přesun důkazního břemene v řízení o trestním obvinění ve smyslu čl. 6 EÚLP31 na obviněného mohl implikovat porušení jeho práva na spravedlivý proces.

V trestněprávní literatuře bylo přitom kritizováno samo použití pojmu „zprostit se“, neboť naznačuje, jako by bylo primárně povinností právnické osoby vyvracet svou (orgány činnými v trestním řízení tvrzenou a zároveň presumpovanou) vinu. Výklad v trestněprávní literatuře se proto přiklání k závěru, že v souladu s § 2 odst. 5 TŘ je na orgánech činných v trestním řízení, aby v duchu své povinnosti zjistily skutkový stav, o němž nejsou důvodné pochybnosti, vyhledávaly důkazy též k tomu, zdali právnická osoba vynaložila veškeré úsilí, které na ní bylo možno spravedlivě požadovat, aby spáchání protiprávního činu vyjmenovanými osobami zabránila, čili nic, ačkoli lze očekávat, že důkazy nasvědčující existenci liberačního důvodu bude v rámci své procesní aktivity předkládat především obhajoba, neboť to bude zejména sama právnická osoba, kdo bude mít přístup k dokumentům dokládajícím přijetí odpovídajících opatření k předcházení protiprávnímu jednání. V kontextu správního trestání nicméně rozhodovací praxe, jež interpretuje ustanovení o liberačních důvodech upravených již dříve ve speciálních předpisech, dlouhodobě akceptuje, že důkazní břemeno ohledně liberačních důvodů spočívá na obviněném, nikoliv na správním orgánu, kterémužto názoru patrně nelze upřít funkčnost a soulad s textem i koncepcí příslušných zákonných ustanovení.

Podle Kühna² § 21 ZOP zakládá právnické osobě břemeno tvrzení a břemeno důkazní ve vztahu k prokázání, že vynaložila „veškeré úsilí, které bylo možno požadovat, aby přestupku zabránila“. Důvodová zpráva³ k § 21 dodává, že jde „o opatření, která byla objektivně způsobilá provést (zejména zajištění dostatečné a pravidelné kontroly ze strany zaměstnavatele vůči svým zaměstnancům, různá preventivní opatření, ochranu majetku, úroveň řízení apod.). Vynaložení veškerého úsilí je nutno posuzovat objektivně, a nikoli subjektivně, liberační důvod proto nebude dopadat na případy subjektivních hospodářských potíží, na případy, kdy překážky nesplnění povinnosti byla odpovědná osoba povinna překonat nebo odstranit

---

¹ BRIM, Luboš. Přičitatelnost přestupků právnickým osobám (se zřetelem k právu trestnímu). *Soudní rozhledy*. 2018, č. 11-12, s. 353.

² KÜHN, Zdeněk. Nový přestupkový zákon, odpovědnost právnických osob a problematika dvojího trestání téhož deliktu. *Právní rozhledy*. 2018, č. 3, s. 77.

³ Důvodová zpráva k zákonu č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich.

(např. nedostatek úředního povolení) apod.“ Samotný povinný nebo potřebný výkon kontroly nad zaměstnanci a dalšími osobami ještě neznámá, že se odpovědnosti právnická osoba zprostití. Kühn chápe ustanovení § 21 odst. 2 ZOP tak, že upravuje situace, kdy se odpovědnosti zprostit nelze. Rozhodně však toto ustanovení nelze vykládat arg. a contrario, tedy že snad při jeho splnění se právnická osoba odpovědnosti zprostití. Liberaci formuluje zákon úmyslně obecně, bude tedy záležet na celkovém kontextu kauzy, druhu porušené povinnosti atp.

Závěr

Pokud jde o přístupy v oblasti dovozování trestní vs. přestupkové odpovědnosti právnických osob, tak trestně právní úprava vychází z pojmu trestného činu, který může být spáchán pouze zaviněně, používá řešení, že zavinění, které samo o sobě nemůže právnická osoba vyvolat, je dovozováno od zavinění osob fyzických, které za právnickou osobu jedná, tedy tzv. přičitatelností. Naproti tomu u odpovědnosti právnických osob za přestupek, tato přičitatelnost zavinění není uplatňována, neboť u přestupků se zavinění vyžaduje pouze u těch, které mohou spáchat pouze fyzické osoby. Právnické osoby (podnikající fyzické osoby) mohou spáchat pouze přestupky, u kterých se zavinění nevyžaduje.

Pokud jde o orgány, které při vyvozování odpovědnosti právnických osob za tyto jedná, tak u odpovědnosti za přestupky je rozsah těchto subjektů daleko větší než u odpovědnosti právnických osob za trestné činy. Je tomu tak, protože jak uvádí Brim,¹ že rozdíl je odůvodnitelný postavením trestního práva jako nástroje subsidiárně působící ochrany právních vztahů před nejzávažnějšími zásahy do právem chráněných hodnot, a naopak rolí správně-právní odpovědnosti, jež musí pokrývat a účinně sankcionovat mnohem širší rozsah (zpravidla méně závažných) protiprávních činů, pročež je obhajitelné, aby byly rovněž podmínky přičítání jednání fyzických osob osobám právnickým v kontextu správního trestání nastaveny volněji.

Největší problém přináší otázky nepovinnosti zjišťovat osoby, které za právnické osoby jednaly. U případů trestní odpovědnosti právnických osob, tak shodně v případě přestupkové odpovědnosti právnických osob není dotčena odpovědnost těchto právnických osob při nezjištění konkrétní fyzické osoby, která za právnické osoby jednala. U trestní odpovědnosti je povinnost tuto fyzickou osobu zjistit, pokud se to nepodaří, nebrání to vyvození odpovědnosti právnické osoby za trestný čin. U odpovědnosti za přestupky však správní orgán tuto povinnost zjišťovat nemá (je ponecháno na jeho iniciativně), což lze považovat za značný problém, neboť je oslabována zásada legality v přestupkovém (správním) řízení. Tento problém by stálo za to blíže podrobit analýze a navrhnout řešení de lege ferenda.

Jako problematická se dále jeví otázka exkulpačních důvodů u odpovědnosti právnických osob za trestný čin a liberačních důvodů u odpovědnosti právnických osob za přestupek. Jde o situace, kde je důkazní břemeno přenášeno na pachatele, což by do trestního práva ani přestupkového (administrativního) nemělo být implikováno.

Můžeme shrnout, že smyslem tohoto příspěvku bylo za použití komparace a analýzy literárních zdrojů a právních předpisů poukázat na to, v čem se liší přístupy

---

¹ BRIM, Luboš. Přičitatelnost přestupků právnickým osobám (se zřetelem k právu trestnímu). *Soudní rozhledy*. 2018, č. 11-12, s. 353.

ve vyvozování odpovědnosti právnických osob za trestné činy proti odpovědnosti těchto osob za přestupky, což je pro jednotlivé přístupy charakteristické, jak byl přístup regulace odpovědnosti právnických osob za přestupky inspirován regulací odpovědnosti právnických osob za trestné činy a na případné problémy. Bylo poukázáno jak na shodné, tak na rozdílné přístupy v řešení nejdůležitějších právních oblastí trestněprávní vs. správně-právní problematiky a bylo upozorněno na některé problémy, které by stálo za to v budoucnu řešit.

Literatura

- BRIM, Luboš. Přičitatelnost přestupků právnickým osobám (se zřetelem k právu trestnímu). *Soudní rozhledy*. 2018, č. 11-12.
- ČEP, David. Nad zaviněním jako základem trestného činu právnické osoby (tj. k přičitatelnosti a otázkám souvisejícím). *Právní rozhledy*. 15-16/2016.
- Důvodová zpráva k zákonu č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.
- Důvodová zpráva k zákonu č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich.
- FENYK, Jaroslav a Ladislav SMEJKAL. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2012. 169 s. ISBN 978-80-7357-720-9.
- GRYGAR, Tomáš. Problematické otázky odpovědnosti právnických osob za přestupky v nové právní úpravě. *Právní rozhledy*. 2017, č. 12.
- JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. 2. vydání*. Praha: Leges, 2010. 896 s. ISBN 987-80-87212-49-3.
- KUČEROVÁ, Helena a Eva HORZINKOVÁ. *Zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich. Zákon o některých přestupcích, 1. vydání*. Praha: Leges, 2017. 832 s. ISBN 978-80-7502-211-0.
- KÜHN, Zdeněk. Nový přestupkový zákon, odpovědnost právnických osob a problematika dvojího trestání téhož deliktu. *Právní rozhledy*. 2018, č. 3.
- SOLNAŘ, Vladimír; FENYK, Jaroslav a Dagmar CÍSAŘOVÁ. *Základy trestní odpovědnosti podstatně přepracované a doplněné vydání*. Praha: LexisNexis, 2003. 455 s. ISBN 80-86199-74-6.
- ŠÁMAL, Pavel. Ještě k zavinění právnické osoby podle zákona o trestní odpovědnosti právnických osob. *Právní rozhledy*. 2017, č. 5.

RESUMÉ

Problematika odpovědnosti právnických osob za trestné činy a za přestupky je poměrně nová. Odpovědnost právnických osob za trestné činy je postavena na tzv. přičitatelnosti zavinění fyzické osoby, která za právnickou osobu jednala. U odpovědnosti právnických osob za přestupek jde však pouze o přičitatelnost co do jednání, nikoliv co do zavinění, neboť odpovědnost právnických osob je odpovědností objektivní. Obě právní úpravy jsou v určitých aspektech podobné, v jiných rozdílné. Smyslem bylo poukázat především na rozdílnosti a na případné problémy související s novou právní úpravou.

Klíčová slova: právnická osoba, trestný čin, přestupek, přičitatelnost, zavinění.

S U M M A R Y

SVATOŠ, Roman: *THE CRIMINAL LIABILITY OF LEGAL ENTITIES FOR CRIMES VS. OFFENCES*

The issue of criminal liability of legal entities for crimes and offences is relatively new. The criminal liability of legal entities is based on the so-called imputability of “mens rea” of the natural entity who represented the legal entity. However, the liability of legal entities for offences is only imputability in acting not in mens rea, the liability of legal entities is an objective liability. Both regulations are similar in some aspects, different in others. The purpose was to point out particularly the differences and the possible problems related to new legislation.

Keywords: legal entity, crime, offence, imputability, mens rea.

